

פסק הלכה
פ"ק: פ"ג י"א י"ב י"ג י"ד י"ה י"ו י"ז י"ח י"ט י"י

עשה שנה אבר ישעיה דענא ביה דלא
מקבל מה דאיכא ליה ואי איכא ליה
אישויה מוד אמר שם איכלע בארזא
אתיה לארזא ונסרה כי כשא להדי פומא
נה נפשה משום דאמר "ויבתוך עם מצא
שפחים אנכי יושב"

① הלכה ס"א-ס"ב:

ובגמרא גלתה סנהדרין מנברא מלשכת הגזית לחתומי ומתנות לירושלים ומירושלים ליבנה
ומיבנה לאושא ומאושא ליבנה ומיבנה
לאושא ומאושא לשפרעם ומשפרעם לבית
שערם ומבית שערם לצפור ומצפור
למבריא ומבריא עמוקה מכולן שנאמר
"ושפלת מארץ חדר" (ב) רבי אלעזר אמר
שש גלותי שנאמר "כי השח יושבי מרום
קריה נשבה ישפילנה ישפילה עד ארץ
יגיעה עד עפר ארץ יוחנן ומשם עתידין
ליגאל שנאמר "התמערר מעפר קומי שבי"

⑦ פ"ק י"ב י"ג

והנה הדבר יעלה כיון דנבלע פ"י נה מכח אמירה ס"ס,
מסיק ידע מנשה שנבלע בלחך, ודילמא פבה
קפילת הדך וכרת, לו נבלע בהלכות אחרים.

יבשלא' סנפצכין י"ג:

כד דקם מנשה הוה פרי חורי ישעיה בעי
מיקטליניה והוא ערק מן קדמוי ערק
לארזא ובלעיה ארזא הסר ציציתה
דגולתיה אתון ואמרין קדמוי אמר לון
אזלון ונסרון ארזא ונסרו לארזא ואיתחמי
דמא נדר. והכתיב
וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד עד
אשר מלא את ירושלים פה לפה וכי
איפשר לבשר דם למלאות את ירושלים
דם נקי פה לפה. אלא שהרג את ישעיהו
שהיה שקול כמשה דכתיב ביה פה אל
פה אדבר בו.

⑨ פ"ק י"ב י"ג

בירושלמי שסס נזכר מעשה זו בהרחבה יותר, וכן בהלכות
דקן נזכרה בקלור, והוא דליחא בירושלמי דסנהדרין פרק
י"ח הלכה ב', כשעמד מנשה היה כדוף לחך ישעיה הפ"ה
להרגו, והוא כרח מלפניו, וקרא שם ונבלע בלחך, והק
ליות כגדו נשאר חוץ לחך, ועל ידי כך ידעו שהוא נבלע
בלחך, ולאחר הדבר לפני מנשה, אמר להם נסחו הארץ,
והלבו ונסרוהו, ונראה הדם נמשך מן הארץ, פ"כ פ"ג.
כמלא לפ"ו מכח הליתיה שגאל בחוץ, ידעו שנבלע בלחך,
וכוה נמלה קפילת הס'. ולחך להבין למה נחלה דבר
המסנב הרגשו פ"י ליות כגדו, ולא ע"י דבר אחר.

⑩ פ"ק י"ג י"ד

תניא הדי ר' מאיר
"אומר מה נשתנה חכלת מכל מיני צבעונן מפני דשהתכלת דומה לים
י"ם דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד שנאמר "ותחת תליו כמעשה לבנת
הספיר וכעצם השמים לטהר וכתוב "כמראה אבן ספיר דמות כסא

⑪ פ"ק י"ג י"ד

לם והיה
לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם אתי
פלמצות יהוה ועשיתם אתם ולא

② הלכה ס"ג

ומהדר גאונו דא משה. בקימו לערוך הגרין כד יקום ותגלי בארעא טיה קייס ד"א
כ"י) דגליל בגין דאיתו הוא אחר קדמא דאחרבא בארעא קדישא ובניכ יתגלי חסן
קדמא לכל אחר ומתמן יתער קרבין לכל עלמא.

③ פ"ק י"ג י"ד

נצוצי אורות

(א) בר"ה דל"א אמרו עשו גליות גלתה סנהדרין
ולבסוף לסבריא ומשם בעירובין דמ"ג לב"ד הגדול
עתיון ליגאל ואפי' דו"ש אתא היינו לב"ד סבריא
ויחער בארעא דגליל כי גם ודלא כהריטב"א מא"ן:

④

פ"ק י"ג י"ד

וצריך לדקדק על מה
ועל מה לא מצא המלך המשיח מקום בכל ארץ
ישראל להתגלות אורו תחילה כי אם בעיה"ק
טב"ח:

⑤

פ"ק י"ג י"ד

גם בזה נלע"ד לתת טעם לשבח מדוע נקבר רבי
עקיבא זיע"א בעה"ק סבריא תו' ולא בעיר
אחרת מארץ ישראל

⑥ פ"ק י"ג י"ד

תני'
שמעון בן עזאי אימר מנאיה מגלת יודוסין
בידשלים וכתוב בה איש פלוני נכחד
מאשת איש וכתוב בה "משנת ר' אליעזר
בן יעקב קב ונקי וכתוב בה מנשה הרג את
ישעיה אמר רבא מידן ריניה וקטליה אמר
ליה משה רבך אמר "כי לא יראני האדם
והי ואת אמרת "ואראה את ה' יושב על כסא
רם ונשא משה רבך אמר "מי סה' אלהיו
בכל קראנו אליו ואת אמרת "דרשו ה'
ברמנאו משה רבך אמר "את מספר ימך
אמלא ואת אמרת "הוספתי על ימך המש

את כל מצוותי והייתם קדושים לאלקים - ותהוו קדישין הי כמלאכיא דמשמשין קדם ה' אלקכון". פירוש, שתהיו קדושים כמלאכים המשמשים לפני ה' אלקים.

אמנם בהשקפה הראשונה יש לתמוה הפלא ופלא, מנין למד התנא הקדוש יונתן בן עוזיאל לפרש מה שכתוב כאן: "והייתם קדושים", הכוונה בזה שנהיה קדושים כמלאכים, שהרי בפרשת קדושים כתוב גם כן (ויקרא יט-ב): "קדושים תהיו", ושם לא פירש התרגום יונתן שיהיו קדושים כמלאכים.

ונראה לבאר דברי התרגום יונתן שהוא הולך בשיטת רבי מאיר, כי הטעם למצות תכלת הוא משום שתכלת דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד, וכך ניזכר בהקב"ה היושב על הכסא. אמנם היה קשה לו מהי התועלת לזכור את הקב"ה היושב על כסא הכבוד. לכן כדי לתרץ קושיא זו הוא מפרש, כי מה שכתוב כאן: "והייתם קדושים לאלקים", היינו שנהיה כמלאכים המשמשים לפני הקב"ה.

וכוונתו שזכור את הקב"ה היושב על כסא הכבוד, וכל מלאכי מעלה הנקראים אופנים וחיות הקודש שזכרו במרכבת יחזקאל (פרקי), נושאים את כסא הכבוד באימה ובריאה ברתת ובזיע, כמו שיסד הפייטן האלקי רבי אליעזר הקליר בקדושת כתר לראש השנה:

"נחיות אֲשֶׁר הִנֵּה מְרַבְּעוֹת כְּסֵא... זְעוֹת בְּלִי לְאוֹת מְחִיל כְּסֵא. הַשּׁוֹת בְּרָצוֹא נְשׁוּב מְרַעִישׁוֹת כְּסֵא. קְטוֹת בְּבָזָק וְלֹא מְזִיזוֹת הוֹד כְּסֵא. יוֹדְעוֹת כִּי כָל מְקוֹם לֹא יָכִיל מְקוֹם כְּסֵא... מִתְעַלְפּוֹת מִפְּחָד כֶּם יוֹשֵׁב עַל כְּסֵא".

17 קיפוסין ד.

בנים אים לה אלהים
בזמן שאים נהגים מנהג בנים אים קדים
בנים אין אים נהגים מנהג בנים אין אים
קדים בנים רבי ר' יהודה רבי מאיר אים
בין כך ובין כך אים קדים בנים שנאמר
"בנים סבלים הזה ואמר" בנים לא אכן הם ואמר "דע מעתה בנים
משדחת ואמר" יהיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אים יאמר להם בני
אל דו סא ואמר וכי תבא סבל הא דמקד בני כי ליה בזה היסטוריה לא
סקד בני ח"ש ואמר בנים לא אכן הם וכי תבא כי לית בזה היסטוריה הוא
דסקד בנים כי פלח לעבודה טובים לא סקד בנים ח"ש ואמר דע מעתה
בנים משדחת וכל בנים משדחת הוא דסקד בני מעליא לא סקד ח"ש
ואמר יהיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אים יאמר להם בני אל דו :

18 מן יבויגה רל

ונל
בס"ד ע"פ מ"ש הרא"ש ז"ל, דהלויים מורין ט"ס לישאל
דן-בנים אפילו בזמן שאין עושין רש"מ, וכסברה ר"מ ודלח
כר"י והיינו כי כל כנף יש בו ח' חוטין, ומתם קשרים,
כמנין אחד, וה"פ אחד עולה בן, ואלו הלויים מניח

תתורו אחריו לבבכם ואחרי עיניכם אשר-אתם זנים אחריהם:

12 לער הכוונת אין כוונת ק"ה אצ"קט

ובהגיעך אל פסוק וראיתם אותו וזכרתם, ולכן צריך לכוין כשמסתכל בציצית, כאלו יש שם תכלת שבציצית ותסתכל כשתאמר וראיתם אותו,

13 שפ"ט ב"מס ס"קו"י מאמרי ספ"ט
ש"ס ח"ט א"ט-ש"ס

הנה כי כן הרווחנו להבין דברי האריז"ל, כי כשאנו אומרים הפסוק: "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם", צריך להסתכל בציצית ולכוון כאילו יש שם תכלת, כדי שזכור מה שדרש רבי מאיר: "שהתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע לכסא הכבוד", והתועלת בזה להזכיר את הקב"ה היושב על כסא הכבוד.

אמנם עדיין מוטלת עלינו חובת הביאור להבין דברי רבי מאיר, כי הן אמת שיש תועלת גדולה להיזכר בהקב"ה נותן התורה,

כמו שאמר דוד המלך (תהלים טז-ח): "שויתי ה' לנגדי תמיד". אולם מהו הענין לזכור על ידי התכלת הדומה

אלא גם שהוא יושב על כסא הכבוד, וצריך ביאור להבין הענין בזה.

14 ש"ס ט"ז

למען תזכרו ועשיתם את-כל-מצותי והייתם קדושים לאלהיכם:

15 קב"ה ינסן בן עזובטל

מ. למען זכור ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים כמלאכים המשרתים לפני ה' אלקים.

16 שפ"ט ב"מס ס"קו"י מאמרי ספ"ט
ש"ס

"והייתם קדושים לאלקים" כמלאכים המשמשים את הקב"ה

חשבתי דרכי לבאר דברי רבי מאיר, בהקדם לבאר מה שמצינו חידוש גדול בתרגום יונתן, שמפרש הפסוק (שם מ): "למען תזכרו ועשיתם

3

עבדים ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. משא"כ ישראל דכס בניס ואז שמחל על כבודו כבודו מחול.

26

י. ל. נ. י.

אבר רבי

לוי גדולה השוכה שמנעת עד כסא הכבוד שנא' 'שובה ישראל עד ה' אלהיך

27

שמעתי פניכם פלוק שלם חז' לבב' - יכו

רבי מאיר שדרש בתכלת לשיטתו "בין כך ובין כך קרויים בניים"

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין מה שדרש רבי מאיר טעם למצות תכלת: "מפני שהתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע לכסא הכבוד". ופירש רש"י: "ומכח התכלת מזכיר היושב על כסא". ושאלנו מהו הענין להזכיר את כסא הכבוד, הלא העיקר הוא להזכיר את הקב"ה.

אך לפי האמור יש לומר, כי היות שד כנפות הציצית מורים שהלכה כרבי מאיר שבין כך ובין כך קרויים בניים, ויש להם תיקון בתשובה שמגעת עד כסא הכבוד, כמו ששינוי בגמרא (יומא פו.): "גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד", כי אב שמחל על כבודו כבודו מחול. לכן דוקא במצות ציצית צוה הקב"ה להניח תכלת, כדי להזכיר את הקב"ה היושב על כסא הכבוד, שמקבל את כל בניו בתשובה אפילו אלו מישאל שהם בבחינת ציציות שמאחור.

ויש להוסיף פרפרת, כי רבי מאיר שדרש הטעם למצות תכלת משום שדומה לכסא הכבוד, הולך בזה לשיטתו שבין כך ובין כך קרויים בניים, שאפילו בזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום נקראים בניים, והיינו משום שיש להם תיקון בתשובה, אשר דבר זה למדנו מד' כנפות הציצית, נמצא כי שני המאמרים של רבי מאיר עולים בקנה אחד כפתור ופרח.

28

זיכרון מן:

"אמר ר' יוחנן *ר' מאיר ור' יהודה הלכה כרבי יהודה רבי יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי ואצ"ל *ר' יוחנן ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי השתא במקום רבי יהודה ליתא במקום רבי יוסי סיבטיא

29

שם כספא סתקא סתקא סתקא קצק

ובכלל בניים הוא כדברי רבי מאיר בשיליהי פרק קמא דקדושין (לו. א.). דגרסינן התם בניים אתם לה' אלהיכם (דברים יד. א.). בזמן שאחם

האדם שחם מלפניו ושחם מולאחריו, לרמוז בין הולך לפניו בין הולך לאחור הוא נקרא בן להקב"ה,

19

יפקוד שמאין קפאיש כחז קקמא

יראה אל עביד שעלך הדרך על בניהם. יאין הדר אלא וקנה שנאמר מ'תעשרת בתורים כחם הדר וקנים שיבה. דבר אדר הדרך זה הכלל שבציצית שישראל מתכסין בו שנקראו בניים למקום,

20

כפ"ן חס"ם

והדרך זו תכלת שבמצות ציצית שישראל מתכסין בה שנקראו בניים למקום.

21

יפקוד שמאין קפאיש

המתעטף בציצית כלאבים סטריים לפניו הבו יקר לבריה דמלא (זכא) :

22

מנוסוק חס"ם

תניא: היה רבי מאיר אומר: (קשה) [גדול] עגשו של לבן [יותר] מעגשו של תכלת. מ'של למה הדרך דומה? למלך שאמר לשני עבדיו, לאחד (אומר לו) [אמר]: הבא לי חותם של טיט! ולאחד אמר: הבא לי חותם של זהב! ופ'שעו שניהם ולא הביאו. איזה עגשו מרבה? [הוי אומר:] זה שאמר לו: הבא לי [חותם] של טיט ולא הביא.

23

מין יפקוד

כסא למלך בדי שאמר לשני עבדיו. קרא אותן עבדים לפי שאין עוסק בעין הקב"ה במצות ציצית אבל אם היו זהירים במצות ציצית קרוין בניים למקום וכדאיתא בזהר הובא בילקוט ראובני פרשת שלח לך וז"ל המתעטף בציצית כלאבים בכריתן לפניו הבו יקר לבריה דמלא:

24

מן יבוינה

דן בן אפלו אין עשין דש"ת, טכחה לומר דעונותיהם נחליין, דהב שמחל על כבודו כבודו מחול, ומסתמא הקב"ה מחל להם, ולכן חזי יא חוב ליטעיה הע"ה על אבר אחר עליהם עם נחא כחמים, ואע"פ שנטיה בשפתו עדיין לא כילול מן העונם, עד שכל מנשה וסיבב לו מיתה בעלילה שבביל דכריס שדבר ננטוה, ולכן הסינה החאח של הדינה נעביה על ידי הג'ינה, שהוא גילה על מקומו ונהרג כי כל אחד נידון כפי ערך גודל דרקה ומעלתו, ולכן כי תשא להדי פומה נח נפשיה,

25

כ. ל. ו. ב. ז. א. ח. ט. י. יא. יב. יג. יד. יה. יז. יח. יט. כ.

וידוע מ"ש הרמ"ע דכגוים אין להם תשובה דכחשוכה לא חכון רק לישראל ולא לאומות העולם, והמפרשים נתנו פעם למה אין תשובה מועלת לגוים משום דכגוים

נפסקה הלכה כרבי מאיר, וכמי ש בשו"ת הרשב"א (סי קצד ורכב), שאף על פי שהלכה רווחת שבמחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה, (עירובין טו:), הבא קראי דייקי כוונתה דרבי מאיר. ע"ש. ריש להנסיף שמאיר שגם רבי עקיבא מביא ליה כרבי מאיר, קיימא לן הלכה כרבי עקיבא בטביו, וכל שכן כרבי יהודה תלסדו. ועוד דרבי עקיבא ורבי מאיר הוו רבים, ואין הלכה כיוצא במקום רבים.

עקיבא רבי מאיר

ישפילנה ישפילה עד ארץ יגיענה עד עפר. א"ר יוחנן עשר גליות גלתה סנהדרין. מלשכת הגזית לחנות. וכתנות לירושלם. ומירושלם ליבנה. ומיבנה לאושא. ונמאושא ליבנה וכיבנה לאושא. ומאושא לשפרעם. ומשפרעם לבית סערם. בבית סערם לצפורי. מצפורי לטבריה. וטבריה עמוקה ככלם כדכתיב ושפלה מארץ תדברי (ישעיה כט. ה.) ר' אלעזר אומר גלו שם, שנא ישפילנה ישפילה עד ארץ יגיענה עד עפר. א"ר יוחנן ומסם עתדין להגאל, שנא התנערי מעפר קומי שבי ירושלם וסב ג' כו.

79 א"ר. בשיטה חדשה: א"ר יוחנן מביא היא כשלכת לכשיח שני וכו'. וכן הובא בילקוט רח"י קס"א ע"ב 845 ע"ש בשיטה חדשה.

עקיבא רבי מאיר

ועל דרך דרש נלע"ד לתת טעם לשבח מדרע יתגלה תחילה המלך המשיח בעה"ק טב"ת. ונבין גם כן מה שאמרו בילקוט פרשת רח"י ה"ל בתחילה גלתה סנהדרין וישבה ביבנה וכו' ואחר כך גלתה מצפורי לטבריה וכן ישעיה * אמר "ישפילנה עד ארץ יגיענה עד עפר" אמר רבי יוחנן טבריא משלמת למשיח שנאמר "תרמסנה ותגו רגלי עני פעמי דלים" מה כתיב אחריו "והוכן בחדס כסא" וכו' עכ"ל. ריש להבין מה הלשון אומרת טבריא משלמת למשיח מהו פ"י משלמת

ירושלם כמאיר

רבי מאיר היה אידמן ליה באסיא אמר אימרון לבני ארעא דישראל הא משיחון דידכון. אפילו כן אמר לון יהבי ערסי על גיף ימא דכתיב כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יבוננה.

עקיבא רבי מאיר

עוד צריך להבין מאי דאיתא בירושלמי דמסכת כלאים ופוק מ הלכה ג' וז"ל רבי מאיר אידמוך באסיא אמר אמרון לבני ארעא דישראל הא משיחון דידכון אפילו הכי אמר לן יהבו ערסי על כף ימא דכתיב "כי הוא על ימים יסדה" ע"כ ובאמת זוהי שקר כיצד קרא עצמו משיח ומה שייכות יש לו עם המשיח:

נוהגים מנהג בנים אתם קרויין בנים שנאמר בנים אתם לה' אלהיכם. אם אי אתם נוהגים מנהג בנים אין אתם קרויין בנים דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר בין כך ובין כך אתם קרויין בנים שנאמר (ירמיה ד. כב) בנים סכלים המה וכו'. וכי תימא סכלים הוא דמקרו בנים, כי לית בהו הימנותא לא מיקרו בנים. ואומר (דברים לב. ט) בנים לא אמון כם. וכי תימא כי לית בהו הימנותא הוא דמיקרו בנים כי פלחי לעבודה זרה לא מיקרו בנים. ואומר (ישעיה א. ה) בנים משחיתים. וכי תימא בנים משחיתים הוא דמיקרו בני מעליי לא מיקרו (הושע ב. א) והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי. ואע"ג דרבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה הכא רבי מאיר קראי קרוייק.

עקיבא רבי מאיר

נתיב היה רבי מאיר אמר יש לו לבעל היין להשיק ולומר לך אם אלהים ארבע עניים הוא מפי מה אית מפרטין אמר לו כ"י שניצל או כן מרעה של נהגם הו שאלה שאל מדרסרוסם הרשע את רע אם אלהים ארבע עניים הוא מפי מה אית מפרטין אל כ"י שניצל או כן מרעה של נהגם אל [אדבה?] ה שטרדתן לנהגם אשאל לך משל למה הדבר דומה לסיך מרע הם

שבעים על עברו ורבינו בבית האסוקן תנה עליו שלא להאבילו ושלאל להסקות והלך אדם אחד והאבילו והסקות כששבע המלך לא כעס עליו ואדם קרוך ערבים שאמר "כי ל בני ישראל ערבים אמר לו רע אשאל לך משל למה הדבר דומה לסיך מרע הם שבעים על עברו ורבינו בבית האסוקן תנה עליו שלא להאבילו ושלאל להסקות והלך אדם אחד והאבילו והסקות כששבע המלך לא החן כשר לו ואין קרוך בנים דכתיב "בנים אתם לה' אלהים אמר לו אתם קרוים בנים וקרוך ערבים סמן שאתם עושין רעות של מקום אתם קרוך בנים וסמן שאין אתם עושין רעות של מקום אתם קרוך ערבים וקבשו אן אתם עושין רעות של מקום אמר לו הרי הוא אמר "הלא פתם לרעב ולחם ועניים מרודים תבוא ביה אסתי עניים מרודים תבוא ביה האדמא וקבשו ואלא פתם לרעב ולחם:

עקיבא רבי מאיר

תביבנים ישראל שנקראו בנים למקום. שאל מדרסרוסם את רבי עקיבא, אם אלהים ארבע עניים הוא, מפני מה אית מפרטין, אמר לו, כ"י שנוכה להציל בהם מיינה של נהגם, אמר לו, אדרבה זו היא שמרובת אתכם לנהגם. משל לסיך שבעים על עברו ורבינו בבית האסוקן וציוה שלא להאבילו ולהסקות, והלך אדם אחד והאבילו והסקות, כששבע המלך לא כעס עליו? ואתם קרואים ערבים. אמר לו רבי עקיבא, לא כן, אלא משל למה הדבר דומה לסיך שבעים על בנו, תצוה שלא להאבילו ולהסקות, והלך אדם אחד והאבילו והסקות, כששבע המלך לא דורן משער לז? ואנו קרואים בנים. ונראה שרבי עקיבא סובר כרבי מאיר (בקדושין לו.), שאף בזמן שאין עושים רעותו של מקום נקראים בנים. ושלא כמו שאמר רבי יהודה שאם אין עושים רעותו של מקום נקראים עבדים. וכו'

אם הקב"ה אוהב את העניים מפני מה אינו מפרנסן, אמשול לך משל וכו'. ואם כן אומות העולם דהם נקראים עבדים הצדקה שעושים היא חטאת, ברם ישראל שנקראים בנים צדקה שעושים יש לה שכר ובשבילה נגאלים ויבא משיח צדקנו:

ואולם יש להקשות על תירוץ זה, מההיא דגרסינן בקידושין דף מ'. תניא רבי יאודה אומר בזמן שישראל עושים רצונו של מקום קרוים בנים ובזמן שאין עושים רצונו של מקום קרוים עבדים, רבי מאיר אומר בין כך ובין כך קרויים בנים שנאמר "בנים סכלים" ואומר "בנים משחיתים". מאי ואומר, וכי תימא בשאר עבירות אבל בג' עבירות לא לזה אמר ואומר בנים משחיתים וכו', ואם כן הא תינה לרבי מאיר אלא לסברת רבי יאודה עדין נשארה טענת אומות העולם במקומה, ואין להשיב בזכות הצדקה, דכיון דעברו על ג' עבירות קרוים עבדים וכשנקראים עבדים אין הצדקה * נחשבת לכלום:

ולענין הלכה ידוע דאין הלכה כרבי מאיר ובפרט כאן דקיימא לן רבי מאיר ור"י הלכה כר"י. האמנם הנה אנכי יצאתי לידון בדבר חדש, דיש חילוק בין דיני אדם לדיני שמים, והוא דעד כאן לא קאמרו רבנן דאין הלכה כר"מ אלא לגבי בית דין של מטה אבל לא לגבי בית דין של מעלה קב"ה כנסת ישראל. והיינו טעמא, דכל הטעם שלא פסקו ההלכה כרבי מאיר היינו כמו שאמרו בגמרא גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של רבי מאיר כמותו ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו מפני שלא ירדו חכמים לסוף דעתו, אם כן זה הטעם לא שייך לגבי קב"ה דלפניו נגלו כל תעלומות סתרי כל חי ואין דבר נעלם ממנו:

שוב אחר החיפוש מצאתי להרשב"א ז"ל בתשובה סימן קצ"ד וסימן רמ"ב שכתב דאף על גב דקיימא לן רבי מאיר ורבי יאודה הלכה כרבי יאודה הכא בענין זה ההלכה הוא כרבי מאיר והטעם הואיל דדייקי קראי כוותיה דרבי מאיר עכ"ל. ולעד"ן לומר דאפשר מטעם אחר לומר דהכא ההלכה כוותיה דר"מ הואיל ושקלו וטרו אליביה דר"מ שאמרו מאי ואומר וכו' והיכא דשקלו וטרו אליביה הלכתא כוותיה כנודע:

ואם כן יתכן דזה היה טעמו של המלאך מיכאל

תקו. אני מדבר בצדקה. (מדרש שוח"ט) ז"ה

שומר הכתוב (דניאל יב א) ובעת ההיא יעמוד מיכאל, לעתיד לבא באים שרים ומקטרגים על ישראל ואומרים לפני הקב"ה רבונו של עולם וכי יש לפניך משוא פנים אם אלו עובדי עו"א אף אלו עובדי עו"א אם אלו מגלי עריות אף אלו מגלי עריות אם אלו שופכי דמים אף אלו שופכי דמים מפני מה הללו יורדין לגיהנם והללו אין יורדים, באותה שעה מיכאל סניגורן של ישראל משתתק שנאמר בעת ההיא יעמוד מיכאל העומד על בני עמך שהוא עומד ללמד סניגוריא על ישראל והוא משתתק ואין יעמוד אלא שתיקה שנאמר (איוב לב טז) עמדו ולא ענו עוד, וכיון שהוא משתתק אומר הקב"ה מיכאל נשתתקת ואין אתה מלמד סניגוריא על בני חייך שאני מלמד ומדבר עליהם בצדקה ומושיעם שנאמר אני מדבר בצדקה רב להושיע.

אמנם אפשר לומר בהקדים מאי דאיתא

בילקוט ישעיה לעתיד לבא בשעת גדולתם של ישראל באים שרי אומות העולם לפני הקב"ה וטוענין מה נשתנו אלו מאלו מה אלו עובדי עבודה זרה וכו' מה אלו שופכי דמים וכו' מה אלו מגלים עריות וכו' באותה שעה אומר הקב"ה למיכאל החזר להם תשובה מיד משתתק ואינו מוצא תשובה שנאמר "ומיד יעמוד שרכם" ואין עמידה אלא שתיקה שנאמר "ובפתחו עמדו ולא ענו עוד" אזי אומר הקב"ה למיכאל מיכאל נשתתקת אני מדבר בעדם בזכות הצדקה שעושים זה עם זה הם נגאלים ההוא דכתיב "אני מדבר בצדקה רב להושיע" עכ"ל:

וי"ל מדוע משתתק המלאך מיכאל ולא השיב מה שהשיב הקב"ה וכי נעלם ממנו דבר זה או מלתא זטרתי היא בעיניו מצות הצדקה ומה זו שתיקה. ועוד קשה טובא בתשובתו של הקב"ה דבזכות הצדקה הם נגאלים ואפילו שיש להם עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים דאטו אומות העולם אינם עושים צדקה והרי עינינו הרואות דהן בעון גם הם עושים צדקות ומדוע אין להם פה לשרי אומות העולם להשיב דבר זה:

וכבר ראיתי להרב תנא דאורייתא בס"ה פ"ד שעמד על זה ותירץ בטוב טעם ודעת. בהקדים, טענת טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא

המשיח תחילה בעה"ק טבריא תו' והוא דהמלך המשיח יודע דכשיתגלה להושיע את ישראל אז יעמדו לדין שרי אומות העולם ויאמרו מה נשתנו אלו מאלו מה אלו וכו' הקב"ה ישיב להם בזכות הצדקה שעושים הם נגאלים האמנם עדיין יש להם טענה לשרי אומות העולם לומר דכיון דישראל אינם עושים רצונו של מקום אינם נקראים בניו וכיון שכן אין הצדקה נחשבת לכלום כמ"ש והיינו דשרי אומות העולם יתפסו ההלכה כר"י ויאמרו קיימא לן כר"י דידוע דכל זמן שאנחנו בגלות אנו יושבים תחת השרים והם החזיקו בנו זמן רב אם כן מצי המוחזק לומר קי"ל:

אי לזאת כדי לבטל טענה זאת יעמד המלך המשיח תחילה בעה"ק טבריא וכשיעמדו לדין שרי אומות העולם עם המשיח שלא להניחו להושיע את ישראל אזי הם מוכרחים לבא לטבריא יען שהם התובעים מה נשתנו וכו' והדין הוא דהתובע הולך אחר הנתבע ומה גם דשם יושבים הבית דין הגדול וכשהדין נעשה בעה"ק טב"ת אז מוכרח לפסוק ההלכה כרבי מאיר דסבירא ליה דאפילו כשאינם עושים רצונו של מקום נקראים בניו יען דטבריא היא אתריה דמר מרן מלכא התנא הקדוש רמב"ה זיע"א דשם קבור וכמו שכתב מר"ן החבי"ב ז"ל בחושן משפט סימן כ"ה הגהת הבית יוסף אות ו' דכשהוא אתריה דמר צריך לעשות מעשה כמותו יע"ש ובוה מתבטלת טענת שרי אומות העולם ומשור"ה יתגלה תחילה המלך המשיח בטבריא:

ומעתה עלי בא"ר כוונת המאמר אמר רבי יוחנן טבריא משלמת למשיח והוא דכבר כתבנו דעל ידי מה שמתגלה המלך המשיח בעה"ק טבריא בזה יש תשובה נצחת על הקטרוג שמקטרגים שרי אומות העולם על * המשיח כנז"ל נמצא דעל ידי ביאתו תחילה בטבריא וידונו שם שרי אומות העולם עם המשיח מזה יש תירוץ לבטל טענתם וזה שאמרו טבריא משלמת למשיח עם שרי אומות העולם שמתבטלת טענתם מה שמקטרגים וכו' ובוה נעשה שלום בין המשיח ובין שרי אומות העולם:

ומכל זה שכתבנו בין חבין מה נורא המקום הזה העיר הזאת נעמ"י עה"ק טבריא תו'

מן יבוא כ"ש הסוכה

שם אר"י ומכאן עתידין ליגאל כנאמר כמנערי מעפר קומי בני ירושלים כלומר מן ענביה יגאלו. והנה

דשתק ולא השיב לשרי אומות העולם שיש בהם אנשים שעושים צדקה יען שטענתם היחה מה אלו וכו' אף אלו וכו' נמצא שאינם עושים רצונו של מקום ובכך אינם נקראים בניו ולא ניתן להם מצות הצדקה והיינו דמיכאל סבירא ליה דההלכה הוא כר"י ואין ההלכה כר"מ. אי לזאת בא הקב"ה ואמר לו מיכאל נשתתקת אני מדבר בעדם בזכות הצדקה שעושים וכו' והיינו שאני יכול לפסוק ההלכה כר"מ ובפרט שכבר כתב כן הרשב"א ז"ל * ואפילו שאינם עושים רצונו של מקום נקראים בניו ושייכי בהו מצות הצדקה:

אמור מעתה זהו הטעם שנהגו כל ישראל הי"ו בכל תפוצות ישראל להיותם נודרים נדרים ונדבות דהיינו צדקות לשם התנא הקדוש רבי מאיר בעל הנס זי"ע וקבעו קופה בכל עיר ועיר מדינה ומדינה והיינו טעמא כיון דכל קיום מצות הצדקה תלוייה בדעת ר"מ דסבירא ליה דאפילו כשאינם עושים רצונו של מקום קוריים בניו ועל ידי זה מתקיים הצדקה לא כן לדעת ר"י דס"ל דנקראים עבדים אין הצדקה נחשבת לכלום ואדרבא מגרעות נתן אי לזאת נודרים נדבות על שמו רוצה לומר אנו נותנים זאת הצדקה על דעתו שהוא סובר דאפילו כשאין עושים רצונו של מקום נקראים בניו ובוה יש שכר טוב לפעולתם באופן דהיסוד מוסד של מעשה הצדקה הוא רמב"ה זיע"א:

וזהו הטעם שזכה להיות בעל הנס ועושה נפלאות גדולות והיינו טעמא בזכות מה שלימד זכות על ישראל דידוע דהקב"ה אוהב למי שמלמד זכות על ישראל כמו שאמרו אשריכם מלמדי זכות על בני וגם איתא בסנהדרין פרק י' אמר רב אחא כל המלמד סניגוריא על ישראל הקב"ה מרוממו בעולם, ע"כ וזה שכרו להיות לו שם טוב ותהלה לעשות בעבורו ניסים ונפלאות:

והשתא אתי שפיר כמין חומר דברי הירושלמי שקורא אותו משיח והיינו טעמא דמאחר דביאת המשיח תלוייה בסברת רבי מאיר דעל ידי הצדקה הם נגאלים ושכר הצדקה אינה כי אם כשישראל נקראים בניו אפילו שאינם עושים רצונו של מקום כמ"ש לזה אמר הא משיחון דידכון לרמוז דעל ידי סברתו יבוא משיח צדקו ויגאלנו בב"א:

ובכן מצינו טעם לשבח מדוע יתגלה המלך

הרב אחת ליעקב ניניו ז"ל בדף ל"א כתב טעם נכון
 מדוע יתגלה המביח תחלה בטה"ק טבריה חוב"ב, שהגאולה
 תהיה ע"פ סדרת רבי מאיר ט"ה דה"ל גם באין עושין
 רש"מ קרויין בניס ולכך תועיל הדקה דהוי משל למלך
 שבעם על צו וכו' וזוה פירש הטעם דמנהג יב"ה לנדור
 דקה על שם רבי מאיר, ולכן המביח שיבא צ"א בזכות
 הדקה יתגלה בטבריה דהוא אהריה דמור, אע"ג דרבי
 יהודה פליג, ולכן אמר ר"מ בעת פטירתו הא משיחין
 דידכון דלא על ענמי אמר אלא על משיח העקרי. וזוה
 פירש המאמר דאמר הקב"ה אני מדבר בעדס בזכות
 הדקה שטושין זע"ז נגאלין בה"ד אני מדבר בלדקה רב
 להושיע, וקשה מיכאל למה נעלמה ממנו סגנוניא זו של
 דקה אך משום דהדקה לא תועיל לסדרת רבי יהודה
 בזמן שאין עושין רש"מ וקי"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י
 לכך לא טען אותה מיכאל, יע"ש, ודפ"ח. ואנא עבדא
 חרנתי זזה דקדוק גדול שיש במדרש הנו"ל באותה טעם
 מיכאל סניגורין של ישראל משהתק שנהאמר בעת ההיא
 יעמוד מיכאל ואין יעמוד אלא שתיקה שנאמר עמדו ולא
 ענו עוד, וכיון שהוא משהתק אומר הקב"ה מיכאל
 נשתתק ואין אחת מלמד סגנוניא על בני חיך שאני
 מלמד מדבר עליהם בלדקה ומושיען שנאמר אני מדבר
 בלדקה רב להושיע עכ"ל, כנו' דילקוט ישעיה ס"ז ס"ג,
 יע"ש. וי"ל כיון דבאמת נשתתק למה ה"ל הקב"ה מיכאל
 נשתתק דנראין דברים אלו לשון יתר ח"ו ללא לורך, גם
 מה שא"ל ואין אחת מלמד סגנוניא על בני מה לורך
 לומר לו כן אחר שא"ל נשתתק. ופרשהי בס"ד כי ידוע
 דמיכאל הוא שר החסד דאחוז במדת החסד, וידוע כל
 מלאך שמו מורה על מדה האחוז בה, ולז"א לו מיכאל
 נשתתק פירוש כיון שאחה מיכאל שאחוז במדת החסד
 היה לך ללמד סגנוניא מלד החסד שטושין זע"ז שהוא מדה
 שאחה אחוז בה ואיך נשתתק, ופירש לו טענה עוד
 ואין אחת הידוע שאחה שר החסד מלמד סגנוניא על
 בני דייקא שהיה לך לטעון שיש להם דין בניס ואב שמחל
 על כבודו כבודו מחול :

ולפ"ז הגאולה שהיה בזכות הדקה היא בנייה ע"פ
 סדרת ר"מ דוקא ולא כפי סדרת ר"י ולכן
 הביא רבי יוחנן על זה פסוק התנערי מעפר דראש
 וסוף ב' תיבות אלו הוא הריס וידוע אות ה"א תתחלק
 באל"ף ונמלא הריס אותיות מאיר, גם הריס עם
 האותיות מאיר דע"פ סברתו התנערי מעפר קומי. וזוה
 וכן אשא עיני אל ההריס ר"ל אשא עיני לנפוח לגאולה
 בשביל ההריס הוא סדרת ר"מ שרמזו בהריס, אך באמה
 מאין יבא עזרי מאחר דקי"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י
 לז"א עזרי מעס ה' עושה שמים וארץ והאי כללא לא
 אומר בני שמיא וכמ"ש הרב הנו' משום דטעמא דלא
 קבעו הלכה כמיהו למטה מפני שלא ירדו חבריו לסוף
 דעתו ודבר זה לא שייך גבי שמיא נמלא מטבריא עתידין
 ליגאל. וי"ל לכן סבריא אותיות אר"י ט"ב כלומר תדש
 אב שמולו ארי יהיה טוב לישראל כי יש לדרוש טבריא
 באל"ף דהמבטא שיה :